

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi mielenterveyslain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi mielenterveyslain muuttamisesta (HE 92/2015 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Pirjo Kainulainen, sosiaali- ja terveysministeriö
- eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- hallintoneuvos Eija Siitari, korkein hallinto-oikeus
- lakimies Leena Brotherus, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- professori Leena Halila

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- oikeusministeriö
- professori Olli Mäenpää

HALLITUKSEN ESITYS

Mielenterveyslakiin ehdotetaan lisättäviksi säännökset tahdosta riippumattomaan hoitoon määrätyn oikeuspsykiatrisen potilaan hoidon jatkamisesta tai hoidon lopettamisesta tilanteessa, joissa mielenterveyslaissa säädetty hoidon jatkamista tai lopettamista koskeva kuuden kuukauden määräaika on jostain poikkeuksellisesta syystä ylittynyt. Ehdotetuilla säännöksillä määritellään tilanteessa toimivaltainen viranomainen sekä menettely oikeuspsykiatrisen potilaan tutkimisesta.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2016 tai mahdollisimman pian sen jälkeen.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa tuodaan esille, että ehdotettavat säännökset ovat merkityksellisiä perustuslain 2 §:n 3 momentissa säädetyn julkisen vallankäytön lakisidonnaisuuden

Valiokunnan lausunto PeVL 13/2015 vp

sekä perustuslain 118 §:n virkavastuun kannalta. Ehdotettuja mielenterveyslain muutoksia tarkastellaan lisäksi perustuslain 7 §:ssä turvautun henkilökohtaista vapautta ja koskemattomuutta koskevan oikeuden, 19 §:n 3 momentissa julkiselle vallalle säädetyn terveystalvelujen turvaamisvelvoitteen sekä 21 §:n oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan säännöksen näkökulmasta. Hallitus katsoo, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämijärjestyksessä. Ehdotuksesta on kuitenkin hallituksen näkemyksen mukaan perusteltua hankkia perustuslakivaliokunnan lausunto.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esitetyllä lainmuutoksella on tarkoitus lisätä mielenterveyslakiin säännökset toimivaltaisesta viranomaisesta ja asianmukaisesta menettelystä tilanteissa, joissa oikeuspsykiatrisen potilaan hoidon jatkamista tai lopettamista koskeva määräaika on ylittynyt. Tältä osin tilanne on sääntelemätön.

Korkein hallinto-oikeus on ratkaisussaan KHO 2014:10 katsonut, että mielenterveyslain säännöksistä ei suoraan ilmene, miten on meneteltävä, kun ylilääkäri ei määräajassa tee päätöstä hoidon jatkamisesta tai lopettamisesta. Yleensä kysymys on siitä, että säädetty määräaika ylitetään sairaalan virheen vuoksi, mutta syynä voi olla myös esimerkiksi potilaan karkaaminen (ks. myös KHO 2014:11, KHO 2011:70 ja KHO 1993-A-32). Myös laillisuusvalvontakäytännössä on kiinnitetty huomiota viranomaisten epäyhtenäiseen menettelyyn toimivaltakysymyksissä (EOA 10.6.2015, dnro 1305/4/14).

Julkisen vallan käytön tulee perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan perustua lakiin. Tämä edellyttää perustuslakiuudistuksen perustelujen (HE 1/1998 vp, s. 74) mukaan sitä, että julkisen vallan käyttäjällä tulee aina olla viime kädessä eduskunnan säätämään lakiin palautettavissa oleva toimivaltaperuste. Jokaisella on perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Valiokunta katsoo, että ehdotettu sääntely turvaa mielenterveyslaissa tarkoitettua oikeuspsykiatrisen potilaan perustuslaillisen oikeuden asianmukaiseen viranomaiskäsitelyyn ja selkeyttää etenkin toimivaltasääntelyn osalta aukollista lainsäädäntöä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämijärjestyksessä.

Helsingissä 2.12.2015

Valiokunnan lausunto PeVL 13/2015 vp

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Annika Lapintie vas
varapuheenjohtaja Tapani Tölli kesk
jäsen Simon Elo ps
jäsen Maria Guzenina sd
jäsen Anna-Maja Henriksson r
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Antti Häkkänen kok
jäsen Ilkka Kantola sd
jäsen Kimmo Kivelä ps
jäsen Antti Kurvinen kesk
jäsen Jaana Laitinen-Pesola kok
jäsen Markus Lohi kesk
jäsen Leena Meri ps
jäsen Ville Niinistö vihr
jäsen Wille Rydman kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Petri Helander